

УДК [643=1:309=112.2:821.112.2-343]:81'37

DOI:<https://doi.org/10.31861/gph2025.852.124-132>**SEMANTICS OF THE DWELLING OF THE ANCIENT GERMANS
(BASED ON FAIRY TALES BY THE BROTHERS GRIMM)****СЕМАНТИКА ЖИТЛА ДАВНІХ НІМЦІВ
(за матеріалами казок братів Грімм)****Наталя РОМАНОВА**

доктор філологічних наук,
завідувач кафедри німецької та романської філології

Херсонський державний університет

NRomanova@ksu.ks.ua

<https://orcid.org/0000-0002-7444-3811>

The article is devoted to outlining the semantics of the dwelling of the ancient Germans in the folklore literature of the fairy tale genre, the evolution of which is determined by extralinguistic and linguistic factors. The choice of the research topic is motivated by the anthropocentric approach to the consideration of problems of modern linguistics, the peripherality of the German language as an object of research and the fragmentation of special studies, respectively. The corpus of the analyzed phenomenon, which was compiled by the method of continuous selection from the first volume of the seventh edition of the collection of the Brothers Grimm "Kinder- und Hausmärchen" (1857), consists of 382 linguistic units. The definition of the concept of "housing" appeals to authentic reference literature on the historical axis (H. Paul, R. Schützeichel). It has been established that the dwelling of the ancient Germans varies: from natural (a tree hollow, forest, cave, grotto, etc.) to artificial (a house, hut, palace, tower, etc.). The semantics of dwelling in the folk tales collected and literary processed by the Brothers Grimm is diverse: positive, neutral, negative, indefinite. Reliable data on the above semantics were obtained through an integrated comprehensive methodology, which contains a number of methods and techniques, including general scientific (observation, analysis, synthesis, generalization), paradigmatic (descriptive, structural, functional) and special (contextual-interpretative, semantic and comparative analyses). As a result of the conducted scientific work, the ternary structure of the concept of "housing" of the ancient Germans was highlighted, its types, types, and functions were qualified, single and multiple housing of the so-called "economy, comfort, business, and premium class" were distinguished from the standpoint of psychology and religion, and the idea of the relationship between the type of housing and culture, the type of housing and the spiritual development of a person, the functions of housing and the emotions of an individual were confirmed.

Keywords: human dwelling, ancient Germans, semantics, emotions, types of dwelling.

Статтю присвячено окресленню семантики житла давніх німців у фольклорній літературі жанру казка, еволюція якого зумовлена позамовними й мовними чинниками. Вибір теми дослідження мотивовано антропоцентричним підходом до

Романова Н. Семантика житла давніх німців (за матеріалами казок братів Грімм). *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Германська філологія*. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2025. Вип. 852. С. 124-132. DOI: <https://doi.org/10.31861/gph2025.852.124-132>.

розгляду проблем сучасного мовознавства, периферійністю німецької мови як об'єкта дослідження та фрагментарністю спеціальних студій, відповідно. Корпус аналізованого феномену, який укладено методом суцільного вибирання з першого тому сьомого видання збірки братів Грімм "Kinder- und Hausmärchen" (1857), складає 382 мовні одиниці. Визначення поняття "житло" апелює до автентичної довідникової літератури на історичній вісі (H. Paul, R. Schützeichel). Встановлено, що житло давніх німців варіює: від природного (дупло дерева, ліс, печера, грот тощо) до штучного (будинок, хатинка, палац, вежа тощо). Семантика житла у фольклорних казках, зібраних і літературно оброблених братами Грімм, розмаїта: позитивна, нейтральна, негативна, невизначена. Достовірні дані про наведену вище семантику отримано шляхом інтегрованої комплексної методики, що містить низку методів і прийомів зокрема й навіть і загальнонаукові (спостереження, аналіз, синтез, узагальнення), парадигмальні (описовий, структурний, функціональний) та спеціальні (контекстуально-інтерпретаційний, семантичний та зіставний аналізи). У результаті проведеної наукової роботи висвітлено тернарну структуру поняття "житло" давніх німців, кваліфіковано його типи, види, функції, виокремлено одиничне та множинне житло так званого "економ-, комфорт-, бізнес-, преміум-класу" з позиції психології та релігії, підтверджено ідею про взаємозв'язок типу житла й культури, виду житла й духовного розвитку людини, функції житла й емоцій індивідуума.

Ключові слова: житло людини, давні німці, семантика, емоції, типи житла.

I. ВСТУП

Житло людини загалом і давніх німців зокрема інформує про форму освоєння людиною фізичного простору планети Земля, її адаптацію до території, ландшафту й клімату, культуру будівництва та спосіб життя (*Культура побуту*, 2025). Доведено, що назва людського житла збігається з його типом (*Коцюба*, 2016, с. 113), мовною картиною світу етносу (*Просалова*, 2011, с. 97), лексико-семантичними процесами (*Титаренко*, 2022, с. 33). Щоправда, емпіричним матеріалом слугували лексикографічні праці різного характеру, наприклад: етимологічні, тлумачні, двомовні, синонімічні словники тощо. Дослідження семантики житла давніх німців у текстовому форматі залишається у вітчизняній германістиці дотепер поза увагою лінгвістів. Усе це свідчить про актуальність вибору теми пропонованої студії. **Мета** дослідження – з'ясувати семантику житла давніх німців. Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання: уточнити поняття "житло" в давньоверхньонімецькій мові; укласти експериментальну картотеку; класифікувати житло давніх німців за семантичною ознакою.

Методи дослідження. Належну повноту характеристики семантики житла давніх німців забезпечила інтегрована комплексна методика, що охоплює низку методів і прийомів, зокрема загальнонаукові (спостереження, аналіз, синтез, узагальнення), парадигмальні (описовий, структурний, функціональний) та спеціальні (контекстуально-інтерпретаційний, семантичний та зіставний аналіз). Корпус експериментальної картотеки укладено методом суцільного вибирання.

II. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

I. Природа житла давніх німців

Поняття "житло" в давньоверхньонімецькій мові кодифікують дериватом *wonungā* (*Schürzeichel*, 1974, S. 241) зі значенням "зупинка; затримка; перебування", "місце перебування / проживання", "(постійне) житло, притулок, розташування" (*Paul*, 1992, S. 1056–1057).

Бачимо, що давні німці розуміли житло розмаїто: від спеціального місця на шляху самостійного пересування через час відпочинку, місце, зайняте ким-небудь, пункт, де хтось знаходиться або мешкає до (незмінного) приміщення, пристосованого для життя людини та місця, де можна перебувати або знаходитись якийсь час.

Узагальнено, семантика житла давніх німців окреслена трьома складниками: 1) припинення самостійного фізичного руху людиною в межах відкритого фізичного простору певною територією; 2) час, затрачений людським організмом на відновлення фізичної сили; 3) частина "освоєного" фізичного простору.

Наприклад:

Діти-сироти (дівчина й хлопчик) втікають із рідного дому через фізичне й психологічне насильство мачухи. Опинившись у густому лісі, вони залізли в дупло й заснули *Abends kamen sie in einen großen Wald und waren so müde von Jammer, Hunger und dem langen Weg, daß sie sich in einen hohlen Baum setzten und einschliefen* (Brüder Grimm, 1857, I, S. 57).

Словосполучення *einen hohlen Baum* "дуплисте дерево" використовують для позначення вільного просторого місця у невизначеній вертикальній площині, де можуть розташуватися й переночувати двоє малолітніх дітей. Таке "тимчасове житло" поєднує концептуально дітей і диких тварин. При цьому діти довіряють Богові своє життя і не бояться, що в дуплі можуть мешкати дикі звірі, птахи чи отруйні комахи. Звідси випливає, що нове житло дітей – природне, має позитивну семантику.

Варто зауважити, що психіка сестри відрізняється від психіки брата. Сестра більш тонко відчуває та розуміє природу, розрізняє категорії добра й зла. Вона застерігає брата щодо зачарованої води лісових джерел. Проте енергійний, темпераментний, легковажний брат нехтує сестринською порадою і перетворюється на дике козеня. Очевидно, що трансформація людського тіла і людських властивостей сприймається соціумом негативно. Перевертня повністю ізолюють, відчужують, позбавляють соціального контакту, транспортують у важко доступне місце за допомогою легкої мотузки *Daran band es das Thierchen und führte es weiter, und gieng immer tiefer in den Wald hinein. Und als sie lange lange gegangen waren, kamen sie endlich an ein kleines Haus, und das Mädchen schaute hinein, und weil es leer war, dachte es "hier können wir bleiben und wohnen."* (Там само, S. 58–59).

У наведеному прикладі важко доступне місце почасти окультурене *ein kleines Haus* "маленький будинок" (хатинка), безлюдне *leer war* "бути порожнім", скоординоване відносно тіла адресанта *hier* "тут", ментально придатне для зупинки *bleiben* "залишатися" й проживання *wohnen* "жити". Семантика аналізованого словосполучення – невизначена.

Принагідно зауважимо, що зміна статусу дівчини та житла нейтралізують тісний зв'язок з природою, ослаблюють її енергетичне поле, перетворюють на привид *Darauf gieng sie ganz stillschweigend wieder zur Thüre hinaus, und die Kinderfrau fragte am andern Morgen die Wächter ob jemand während der Nacht ins Schloß gegangen wäre* (Там само, S. 63). У цьому контексті семантика житла уявна, з негативним забарвленням.

Через взаємне кохання та Божу милість привид жінки сповнюється життєвих сил і метафорично оживає *Da antwortete sie "ja, ich bin deine liebe Frau," und hatte in dem Augenblick durch Gottes Gnade das Leben wieder erhalten, war frisch, roth und gesund* (Там само). Це вказує на пріоритет позитивного почуття і місце релігії в житті давніх німців.

Позитивні почуття і емоції екологічно й етично несумісних особин, наприклад, кішки і миші, комах і людини, миші, пташки і ковбаски тощо, локалізують у будинку *Eine Katze hatte Bekanntschaft mit einer Maus gemacht und ihr so viel von der großen Liebe und Freundschaft vorgesagt, die sie zu ihr trüge, daß die Maus endlich einwilligte mit ihr zusammen in einem Hause zu wohnen und gemeinschaftliche Wirthschaft zu führen* (Там само, S. 6). Тобто *Hause* є

обмеженим обжитим простором, що передбачає зближення і з'єднання протилежностей та вирівнювання психічної енергії, гармонізацію форми і змісту. Психічну енергію диференціюють через самостійний рух назовні та всередині *Laß mich heute ausgehen und besorge du das Haus allein.* (Там само). У цьому контексті *Haus* є часовим механізмом, що впливає на фізичну активність індивідуума в момент мовлення. Крім того, *Haus* формує і перерозподіляє а) лінійність астрономічного часу *Erst als es Abend war, kam sie wieder nach Haus* (Там само, S. 7), б) кільцевість розташування штучно створених місць для зберігання харчів *Eh er abzog, suchte er im Haus herum ob nichts da wäre, was er mitnehmen könnte, er fand aber nichts als einen alten Käs, den steckte er ein* (Там само, S. 110). Семантика конкретного будинку – позитивна, невизначеного – нейтральна, відповідно.

II. Типи, види та функції житла давніх німців

Виокремлюємо кілька типів будинків і видів житла давніх німців, наприклад: *Hinterhaus* "флігель", *Wirthshaus* "трактир", "харчівня", "розбійницьке гніздо", *Taubenhaus* "голубник", *Vaters Haus* "батьківська хата", *das Häuslein aus Brot* "хатинка з хліба", *Pißputt* "діал. рибальська халупа", *ene lüttje Hütt* "діал. маленька хатина", *een grötter Huus* "діал. великий будинок", *Pallast* "діал. палац", *dat Slott* "діал. замок", *Slott von poleertem Marmelsteen mit albasternen Figuren und gollnen Zyraten* "діал. мармуровий замок, оздоблений гіпсовими скульптурами та золотом", *en groote Kirch mit luter Pallastens* "діал. велика церква, навколо якої побудовані лише палаци", *Höhle* "печера", *Haus einer Hexe* "будинок відьми", *kleinen Haus* "хатинка", *seiner Mutter Haus* "мачушина хата", *Frau Holle Haus* "хата пані Голле (Метелиці)", *Glasberg* "скляна гора", *Wald* "ліс", *Haus der Großmutter* "бабусина хата", *Räuberhaus* "розбійницьке кубло", *ein Haus, wo die Leute sich mit Tanz und Wein lustig machten* "будинок, де п'яні люди танцюють і веселяться" ("шинок"), *Steinklippen* "ущелини", *Felsenhöhlen* "гrotti", *Thurm* "вежа (без дверей, сходів, з маленьким віконцем угорі)" тощо. Цікаво, що *Thurm* метафоризують і номінують *Nest* "гніздо для любощів", що суттєво посилює й емоційно забарвлює поняття житла.

Демінутив *Häuschen* "будиночок" використовують для опису почуттєвого, емоційного та позитивного ставлення адресанта до місця перебування і/або проживання а) перевертня (позитивний смисл) *Als es dunkel ward, lief es zu dem Häuschen, klopfte und sprach "mein Schwesterlein, laß mich herein."* (Brüder Grimm, 1857, I, S. 59), б) сукупності 1.1 малолітніх королевичів-"смертників" (негативний смисл) (Там само, S. 48, 49), 1.2 маленьких лісовиків (нейтральний смисл) (Там само, S. 71), 1.3 жорстоких розбійників (негативний смисл) (Там само, S. 153), в) старезної жінки або відьми (негативний смисл) (Там само, S. 84), г) мачухи-відьми й падчерки (невизначений смисл) (Там само, S. 127), г) білосніжної діви або Ангела-охоронця (позитивний смисл) (Там само, S. 166), номінації кінцевого пункту пересування, відповідно (позитивний смисл) *Da schlich ihm ein Jäger nach bis zu dem Häuschen und hörte wie es rief "mein Schwesterlein, laß mich herein," und sah daß die Thür ihm aufgethan und alsbald wieder zugeschlossen ward* (Там само, S. 60).

Перевертень асоціює своє житло з відпочинком на м'якому ліжку, що належить лише йому *und ruhete sich die ganze Nacht auf seinem weichen Lager aus* (Там само, S. 59). Це ліжко має як фізичну, так і магічну силу, воно зцілює колоті рани *und sprach "geh auf dein Lager, lieb Rehchen, daß du wieder heil wirst."* (Там само, S. 60).

Королевичі-"смертники" вбачають у *Häuschen* батьківське прокляття, пов'язане з народженням сестри, маленькі лісовики – дозорчий пункт, жорстокі розбійники перетворили *Häuschen* на місце харчування, нічного відпочинку та фальсифікації королівських листів, відьма – на принаду для зайдів, мачуха-відьма утворила з *Häuschen* "офіс", в якому займається

чаклунством, "недобрими" справами щодо "чужих" людей, варить чарівне зілля і пригощає ним "чужинців", падчерка оцінює "офіс" як небезпечний відьомський інструмент, білосніжна діва гарантує будь-якому мешканцю *Häuschen* вільне життя або природні права людини. Ці права – свобода, віра в Бога, гідність, власність, добробут, безпека, сімейне щастя.

Демінутивний композит *Waldhäuschen* "лісова хатинка" вживають для вираження емоції інтересу та позитивного емоційного стану *Sobald die Sonne untergegangen war, sprach der König zum Jäger "nun komm und zeige mir das Waldhäuschen."* (Там само, S. 60–61), а також для найменування вихідного пункту самотійного та скаузованого руху *Indem kam es hereingesprungen, da band es das Schwesterchen wieder an das Binsenseil, nahm es selbst in die Hand und gieng mit ihm aus dem Waldhäuschen fort* (Там само, S. 61).

Житло можновладців номінують *Schloß* "замок, палац", синонімізують через негативне словосполучення *euer Haus nicht Raum dafür hat* як просторий будинок.

У замку є кімнати *Kammer*, зали *Säle*, спальні *Schlafkammer*, спальня (для гостей) *Schlafgemach*, дитяча *Kinderstube*, ванна *Badstube*, таємнича кімната *verschlossene Stube*, особлива кімната (для героїв, військових найманців) *eine besondere Wohnung*, комори *Gewölbe*, підвали *Keller*, в'язниця *Gefängnis*, королівська усипальниця *das königliche Gewölbe*. Цінність цього типу житла очевидна. Адже його функції виходять далеко за межі притулку, проживання, відпочинку або захисту.

Наприклад:

у замку святкують пишні весілля: *Der König nahm das schöne Mädchen auf sein Pferd und führte es in sein Schloß, wo die Hochzeit mit großer Pracht gefeiert wurde* (Brüder Grimm, 1857, 1, S. 61);

працюють: *nahm die alte Hexe die Gestalt der Kammerfrau an, trat in die Stube, wo die Königin lag und sprach zu der Kranken "kommt, das Bad ist fertig, das wird euch wohlthun und frische Kräfte geben: geschwind, eh es kalt wird."* (Там само, S. 62);

хворіють, лікують і ліквідовують "конкурентів": *Ihre Tochter war auch bei der Hand, sie trugen die schwache Königin in die Badstube und legten sie in die Wanne: dann schlossen sie die Thür ab und liefen davon. In der Badstube aber hatten sie ein rechtes Höllenfeuer angemacht, daß die schöne junge Königin bald ersticken mußte* (Там само, S. 62);

народжують дітей, переживають щастя і кохання: *Am Abend, als er heim kam und hörte daß ihm ein Söhnlein geboren war, freute er sich herzlich, und wollte ans Bett seiner lieben Frau gehen und sehen was sie machte* (Там само);

роблять "темні справи": *Der König gieng zurück und wußte nicht daß eine falsche Königin im Bette lag* (Там само, S. 62);

турбуються про близьких і рідних: *Sie nahm das Kind aus der Wiege, legte es in ihren Arm und gab ihm zu trinken. Dann schüttelte sie ihm sein Kißchen, legte es wieder hinein und deckte es mit dem Deckbettchen zu. Sie vergaß aber auch das Rehchen nicht, gieng in die Ecke, wo es lag, und streichelte ihm über den Rücken* (Там само, S. 62–63);

засуджують винних: *Der König ließ beide vor Gericht führen, und es ward ihnen das Urtheil gesprochen* (Там само, S. 63–64);

створюють новий образ коханої: *und als er auf das königliche Schloß kam, ließ er ihm schöne Kleider anziehen und gab ihm alles im Überfluß* (Там само, S. 12);

знайомляться зі страхом: *Er ließ dem Wirth auch keine Ruhe, bis dieser erzählte nicht weit davon stände ein verwünschtes Schloß, wo einer wohl lernen könnte was gruseln wäre, wenn er nur drei Nächte darin wachen wollte* (Там само, S. 19), безсонням: *Da gieng der Junge am andern Morgen vor den König und sprach "wenns erlaubt wäre, so wollte ich wohl drei Nächte in dem*

verwünschten Schlosse wachen." (Там само, S. 20) або полтергейстом *Da gieng der Lärm von frischem an, es tobte und heulte, und fiel die andere Hälfte auch herab* (Там само, S. 22) тощо.

Розташування замку символічне – поблизу густого листяного лісу *Nahe bei dem Schlosse des Königs lag ein großer dunkler Wald, und in dem Walde unter einer alten Linde war ein Brunnen* (Там само, S. 1). Листяний ліс асоціюють із сільською місцевістю, заселеною певними істотами, наприклад: людьми, жабами, велетнями тощо, та розташовують "поза межами міських поселень" (Хомюк, 2018, с. 118).

Житло табують від зовнішньої небезпеки, що йде з лісу та існує в ньому (*Brüder Grimm, 1857, I, S. 26–29, 68*). Небезпеку, що йде з лісу, підтверджують окремі деталі будинку *die Hausthür, die Thüre, das Fenster*, значущі культурні споруди *Ofen, Waschschüssel*, предмети меблів а) одиничні *Tisch, Bett, Schrank*, б) множинні *Stühle, Bänke*, постільна білизна *Decke, Kissen*, поділ будинку за ознакою функцій *die Küche*. Сюди додаємо й спосіб спілкування вовка з козенятами *der rauhen Stimme, "macht mir auf, Kinder, euer liebes Mütterchen ist heim gekommen und hat jedem von Euch etwas aus dem Walde mitgebracht."*, зовнішність хижака *schwarze Pfote, schwarzen Fuß* та агресивну поведінку *Aber der Wolf fand sie alle und machte nicht langes Federlesen: eins nach dem andern schluckte er in seinen Rachen* (Там само, S. 27). Небезпеку, що існує в лісі, маніфестують через ізольований тип житла *Thurm*, дику кішку *die Katze hat ihn geholt*, сукупність тернику *Dornen*, одноманітну їжу *nichts als Wurzeln und Beeren*, запрограмований третьою особою (чаклункою) спосіб життя прийомної дитини, котра зрадила матір *sie die arme Rapunzel in eine Wüstenei brachte, wo sie in großem Jammer und Elend leben mußte* (*Brüder Grimm, 1857, I, S. 68*) та реалізований дорослою жінкою з дітьми спосіб життя *kümmertlich lebte*.

III. Семантика сукупності ідеального житла давніх німців на емоційному тлі

Зафіксовано семантику сукупності осель Царства Небесного *Das Mädchen versprach gehorsam zu sein, und als nun die Jungfrau Maria weg war, fieng sie an und besah die Wohnungen des Himmelreichs: jeden Tag schloß es eine auf, bis die zwölf herum waren* (Там само, S. 9–10). Ними опікується Матір Божа. Вирушаючи в далеку подорож, Вона довіряє в'язку ключів (12 великих і 1 маленький) своїй вихованці – людській дитині, дівчинці-підлітку з бідної сім'ї. Новопризначеній ключниці дозволено входити до дванадцяти щасливих осель, що відчиняються великими ключами, і заборонено входити до тринадцятої, нещасливої оселі, що відчиняється маленьким ключем. На передній план виходить ряд проблем зокрема й навіть і стосунки між Великою Святою та пересічною людиною, Матір'ю Божою та дочкою злидарки, кількісна асиметрія Небесного простору та знарядь для замикання і відмикання певних ділянок останнього, фонові й езотеричні знання підлітка, емоції дорослої жінки та підлітка, позаземне житло.

"Щасливі" оселі "відповідають дванадцятьом апостолам і загальній християнській освіті", "нещаслива" оселя "замикає тайну божої єдності" (Грушевська, 1926, с. 104), в основу якої покладено Святу Трійцю *die Dreieinigkeit im Feuer und Glanz sitzen* (*Brüder Grimm, 1857, I, S. 10*). Той, хто торкався Її святості без дозволу, переживав нову емоцію – тваринний страх *Als bald empfand es eine gewaltige Angst, schlug die Thüre heftig zu und lief fort. Die Angst wollte auch nicht wieder weichen, es mochte anfangen was es wollte, und das Herz klopfte in einem fort und wollte nicht ruhig werden: auch das Gold blieb an dem Finger und gieng nicht ab, es mochte waschen und reiben so viel es wollte* (Там само, S. 10).

Енергія тваринного страху некерована, стала *wollte nicht wieder weichen*, супроводжує будь-яку дію індивідуума *es mochte anfangen was es wollte*, напружує його соматичку й психіку *und das Herz klopfte in einem fort und wollte nicht ruhig werden*. Разом з тим тваринний страх

активізує аморальну поведінку, природа якої охоплює неслухняність, обман *Da sprach die Jungfrau Maria "du hast mir nicht gehorcht, und hast noch dazu gelogen, du bist nicht mehr würdig im Himmel zu sein."* (Там само, S. 11), гординю *und als sie an einen Pfahl festgebunden war und das Feuer rings umher zu brennen anfieng, da schmolz das harte Eis des Stolzes und ihr Herz ward von Reue bewegt* (Там само, S. 14). Остання перегукується зі щільністю рідини *harte*, формою її існування *Eis* та психічним станом каяття *Reue*.

Через поганий вчинок дівчинки та її погану поведінку в ідеальному світі (Царство Небесне) Матір Божа навчає підлітка новим правилам на певній ділянці фізичного (необжитого) і водночас обмеженого простору. Цей простір локалізують на планеті Земля *auf der Erde*, відмежовують від обжитого й освоєного простору *in einer Wildnis* з колючим чагарником *dichten Dornhecken*, та дистанціюють від соціуму *Es wollte rufen, aber es konnte keinen Laut hervorbringen*. Уважають, що підліток навчиться приборкувати свої бажання, інтереси, думки, а також поважати кордони Святих та пересічних людей. Навчання застосовують своєчасно, не затримуючись у часі й просторі.

Притулком *Schutz* або житлом *Wohnung* вигнанниці слугувало старе дуплисте дерево, що росло в глушині *In der Einöde, in welche es eingeschlossen war, stand ein alter hohler Baum, das mußte seine Wohnung sein* (Brüder Grimm, 1857, I, S. 11). Там вигнанниця ночувала, ховалася від вітру, дощу, холоду й снігу. За теплої погоди вона сиділа перед деревом, розчісувала довге золоте волосся, що замінило їй одяг, і згадувала про безтурботне життя на Небі з Ангелами.

Минали роки, сум і печаль наповнили навколишній світ *So saß es ein Jahr nach dem andern und fühlte den Jammer und das Elend der Welt* (Там само, S. 12). Отже, з певним застереженням можна стверджувати, що дупло як будинок негативно впливає на емоційну та когнітивну сферу молоді самотньої жінки: воно пригнічує її, знижує рівень ясності свідомості, викликає деградацію особистості.

Добровільне переселення "німої" красуні з глушини до королівського замку, зміна статусу і, найголовніше, відмова від правдивості стали підґрунтям для звинувачення в канібалізмі *Am andern Morgen, als das Kind nicht zu finden war, gieng ein Gemurmeln unter den Leuten, die Königin wäre eine Menschenfresserin und hätte ihr eigenes Kind umgebracht* (Там само). За таких міркувань житло давніх німців кваліфікуємо на два різновиди: ідеальне (Небесне) та ілюзорне (Земне). Ідеальне (Небесне) житло ґрунтується на космічному законі довіри, істині, духовності, ілюзорне (Земне) – на планетарному законі логіки, обмані, бездуховності. Протистояння ідеального та ілюзорного житла приводить до загострення суперечностей між Святою та "ушляхетненою" жінкою за сферу впливу на виховання нового покоління та емоційне лідерство в сім'ї. Ці суперечності переростають у довготривалу (трирічну) психологічну війну. Метою цієї війни стала маніпуляція свідомістю брехухи (Копан, Мельник, 2016, с. 93–95). Шлях виходу зі стану психологічної війни – трагічний *Scheiterhaufen* "вогнище".

Зауважимо, що фізичний вогонь *die Feuerflammen* впливає на когнітивні та емоційні процеси, реконструює "втрачену" психологічну властивість особистості – мовлення *sie dachte "könnt ich nur noch vor meinem Tode gestehen daß ich die Thür geöffnet habe," da kam ihr die Stimme daß sie laut ausrief "ja, Maria, ich habe es gethan!"* (Brüder Grimm, 1857, I, S. 14). Отже, ілюзорне житло можна й треба змінювати, вдосконалювати й приводити у відповідність до ідеального. Зміни, вдосконалення земного житла делегують "загартованій вогнем" жінці. Така жінка має дотримуватися ідеального порядку, вміти створювати теплу атмосферу, сприяти духовному розвитку ближніх.

III. ВИСНОВКИ

Підсумовуючи проведене дослідження, відзначимо, що семантика житла давніх німців еволюціонувала під впливом позамовних і мовних чинників. Позамовні чинники стосуються, насамперед, культурно-історичного, соціально-психологічного, емоційно-психічного, економічного, релігійного, духовного розвитку етносу, географічних та почасти політичних умов, перебудови германських племінних утворень і феодальних держав, до мовних чинників належать тенденції у розмаїті діалектного мовлення, що реалізуються через фонетичні, морфологічні, лексичні й граматичні особливості, зміни й зрушення, що виникли в зв'язку з писемністю, матеріалізацією усного мовлення та фольклору давніх німецьких племен, перекладом християнської літератури й латинських текстів давньоверхньонімецькою мовою, формами творів (віршовані, прозові, комбіновані, парафразовані тощо), літературними стилями.

Встановлено, що житло давніх німців поділялось на дві категорії: ідеальне й ілюзорне. Ідеальне житло орієнтоване на позаземне (космічне) життя людини, ілюзорне – на земне (планетарне), відповідно. Тип і різновид житла еквівалентні ландшафту, розміру будівлі, статусу людини, функціям приміщення. Визначено, що назви житла репрезентовано літературною німецькою мовою XIX століття та діалектним мовленням. Простежено табування поняття житла, його персоніфікацію, синонімічність, антонімічність, багатозначність, синтагматику. Доведено, що семантика загальноновживаної лексики корелює з лінгвістичним контекстом, семантика діалектизмів – із стилістичним, відповідно. Житло класифікують через загальноновживану лексику, диференціюють і градують через діалектизми. Семантичний розвиток мовних одиниць на позначення житла давніх німців ґрунтується на метафорі, розширенні, звуженні, погіршенні, покращенні, спеціалізації значення. Семантика житла медіальних та сучасних німців на синхронному й/або діахронному рівнях розвитку німецької мови, її переклад українською мовою становлять інтерес для подальших наукових розвідок.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Грушевська, К. (1926). Спроби соціологічного об'яснення народньої казки. К. Грушевська. *Первісне громадянство та його пережитки на Україні*. Київ: Державне видавництво України, 1–2, 96–111.
- Копан, О.В., Мельник, В.І. (2016). Інформаційно-психологічна війна як засіб маніпулювання людською свідомістю. *Інформація і право*, 2 (17), 92–98.
- Коцюба, В.К. (2016). Житло, двір, садиба (за матеріалами давньоруської лексики). *Археологія і давня історія України*, 3 (20), 113–136.
- Культура побуту. Ізборник. Історія української культури. Т. 2. Узято з <http://litopys.org.ua/istkult2/ikult206.htm>
- Просалова, Я.В. (2011). Семантична структура найменувань житлових будівель в англійській, німецькій, французькій, українській та російській мовах. *Філологічні студії*, 6, 2, 90–99.
- Титаренко, В. (2022). Лексико-семантичні процеси в запозичених назвах приміщень та частин двору в північноукраїнському ареалі. *Acta Academiae Beregsasiensis. Philologica*, 2, 1, 25–40. DOI 10.58423/2786-6726/2022-2-25-40
- Хомюк, Н.Л. (2018). Особливості формування категорії «сільські території». *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*, 17, 2, 117–120.
- Brüder Grimm (1857). *Kinder- und Hausmärchen*. Bd. 1. Göttingen: Dieterichschen Buchhandlung Verlag. URL: [https://de.wikisource.org/wiki/Kinder-_und_Haus-M%C3%A4rchen_Band_1_\(1857\)](https://de.wikisource.org/wiki/Kinder-_und_Haus-M%C3%A4rchen_Band_1_(1857))

Paul, H. (1992). *Deutsches Wörterbuch*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
Schützeichel, R. (1974). *Althochdeutsches Wörterbuch*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

REFERENCES

- Brüder Grimm (1857). *Kinder- und Hausmärchen*. Bd. 1. Göttingen: Dieterichschen Buchhandlung Verlag.
URL: [https://de.wikisource.org/wiki/Kinder-_und_Haus-M%C3%A4rchen_Band_1_\(1857\)](https://de.wikisource.org/wiki/Kinder-_und_Haus-M%C3%A4rchen_Band_1_(1857)) [in German].
- Hrushevskaya, K. (1926). Sproby sotsiologichnoho obiasnennia narodnoi kazky [Attempts at a sociological explanation of a folk tale]. K. Hrushevskaya. *Pervisne hromadianstvo ta ioho perezhytty na Ukraini – Primitive citizenship and its remnants in Ukraine*. Kyiv: State Publishing House of Ukraine, 1–2, 96–111 [in Ukrainian].
- Khomiuk, N.L. (2018). Osoblyvosti formuvannia katehorii “silski terytorii” [Peculiarities of the formation of the category “rural territories”]. In *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and World Economy*, 17, 2, 117–120 [in Ukrainian].
- Kopan, O.V., Melnyk, V.I. (2016). Informatsiino-psykhologichna viina iak zasib manipuliuvannia liudskoiu svidomistiu [Information and psychological warfare as a means of manipulating human consciousness]. In *Informatsiia I pravo – Information and law*, 2 (17), 92–98 [in Ukrainian].
- Kotsiuba, V.K. (2016). Zhytlo, dvir, sadyba (za materialamy davnoruskoi leksyky [Dwelling, yard, estate (based on materials from Old Russian vocabulary)]. In *Arkheolohiia I davnia istoriia Ukrainy – Archaeology and ancient history of Ukraine*, 3 (20), 113–136 [in Ukrainian].
- Kultura pobutu. Izboryk. Istoriia ukrainskoi kultury [Culture of everyday life. Collection. History of Ukrainian culture]. Tom 2 – Vol. 2. From <http://litopys.org.ua/istkult2/ikult206.htm> [in Ukrainian].
- Paul, H. (1992). *Deutsches Wörterbuch*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag [in German].
- Prosalova, Ya.V. (2011). Semantychna struktura naimenuvan zhytlovykh budivel v anhliiskii, nimetskii, frantsuskii, ukrainskii ta rosiiskii movakh [Semantic structure of names of residential buildings in English, German, French, Ukrainian and Russian]. In *Filolohichni studii – Philological studies*, 6, 2, 90–99 [in Ukrainian].
- Schützeichel, R. (1974). *Althochdeutsches Wörterbuch*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag [in German].
- Tytarenko, V. (2022). Leksyko-semantychni protsesy v zapozychenykh nazvakh prymishchen ta chastyn dvoru v pivnichnoukrainskomu areali [Lexico-semantic processes in borrowed names of premises and parts of the yard in the North Ukrainian area]. In *Acta Academiae Beregsasiensis. Philologica*, 2, 1, 25–40. DOI 10.58423/2786-6726/2022-2-25-40 [in Ukrainian].

Отримано: 15 квітня 2025 р.

Прорецензовано: 22 квітня 2025 р.

Прийнято до друку: 28 квітня 2025 р.